

DE BELGISCHE GROOTHARINGVISCHERIJ.

Door K. DEZUTTERE,
Secretaris van den Hoogen Zeevisscherijraad, te Brugge.

In zijn schets « Die Belgische Seefischerei », onlangs verschenen in het « Handbuch der Seefischerei Nord Europas », maakt L. Verbrugghe een diepzinnige bedenking over den toestand dezer nijverheid op het einde der middeleeuwen, toen de uitvinding van het zeecompas en de werkwijze van Beuckels en Van Biervliet de haringvisserij, toen feitelijk de eenige visscherij in volle zee, voor goed in de moderne richting gestuurd hadden. Sedert de eerste helft der XVe eeuw, schrijft hij, vermengt zich de geschiedenis der Vlaamsche visscherij met die van de Hollandsche en de Zeeuwsche. In den loop van ongeveer 100 jaar, beleeft de zeevisscherij in de beide landen, uit dezelfde oorzaken, opvolgendlijk opgang en verval.

Deze samenvatting is juist; zij bevat ook heilzame lessen, wat aangaat zoowel de bron onzer achterlijkheid op dit gebied, als wat betreft den weg die te volgen is om eruit te geraken.

Nederland heeft sindsdien zijn haringvisserij gestadig uitgebreid en heeft van hare produkten een wereldbepaald artikel gemaakt; niet alleen de stad Amsterdam, zooals een oude Bataafsche spreuk het verkondigd, is op haringgraten gebouwd, maar gansch de Nederlandsche zeemacht en koloniewezen zijn erop gevestigd.

Bij ons daarentegen bestaat er, sedert bijna een eeuw, geen haringvisserij meer, in den technischen zin van het woord. En nochtans de Belgische kust is de voorzetting der Hollandsche; hare ligging ten opzichte van de traditioneele en van de nieuw bezochte vischgronden is, op eenige mijlen na, dezelfde. De behoeften eener dichte en nijverige bevolking zijn gelijk en het gemak van verspreiding der bewerkte waar is, in menig opzicht, grooter in België dan bij onze noorderburen.

Beknopt de oorzaken en omstandig heden doen uitschijnen, waaruit dit verschil ontstond, is het eenig doel van dit verslag. In het verleden ligt het heden en wat worden kan. Op den

drempel van de bespreking der Belgische haringkwestie, weze dit een voorlichting en de aanprikkeling der toekomstige krachtinspanning.

Tusschen de Belgische visscherij en de Noord-Nederlandsche bestond er van de jaren 1400 tot 1579, toen de feitelijke scheiding tusschen Noord- en Zuid, ten gevolge van de godsdienstoorlogen voltrekken werd, niet het minste onderscheid, noch in het opzicht van de uitreeding der schepen, noch in dit der vangplaatsen, noch in het opzicht der behandeling en afzet van de waar. De politieke en economische voorwaarden van beider welvaren of tegenspoed waren onder den scepeter der Burgondische hertogen vereenigd.

De kroniekschrijvers schatten op vele honderden de haring-schepen in het begin der XVe eeuw op de kusten der graafschappen Holland, Zeeland en Vlaanderen uitgereed. In 1474, bedreven 48 stuurlieden te Nieupoort de drijfnetvisscherij op geaakte haring der Engelsche kust en op versche haring; 22 andere vaartuigen gingen uit op de versche haringvangst. Zij ontscheepten dit jaar, in hun aanleghaven, 405 lasten geaakte en 192 lasten versche haring, alsook nog 82 lasten in andere vlaamsche verkoopplaatsen; dit maakt een totaal van 679 lasten of 8,148 tonnen of 81,480,000 haringen.

Nieupoort, Damme, Sluis en Oostende waren de stapelplaatsen der vlaamsche haring. De haringvisscherij bloeide voornamlijk op te Oostende, toen in 1445 de eerste schuilhaven gebouwd werd. In 1467, beliep de haringvangst in deze stad ongeveer 1,600 lasten van 12 tonnen of 180,000,000 haringen. Van toen af, werd Nieupoort in de schaduw gesteld. In 1489, ten gevolge van burgertwisten, werd nochtans de stapelplaats der haring van Oostende naar Nieupoort overgebracht.

In 1497, werden in de haven te Brugge, op een dag, niet min dan 40 drifters geteld.

De bedevaart van Karel V naar het graf van Beuckels te Biervliet kenschetst welsprekend het belang door het keizerlijk gezag aan de haringnijverheid toegekend. Dit wordt overigens bevestigd door de politieverordening van 26 Juli 1536, door denzelfden vorst op de haringvisscherij uitgevaardigd, verordening waarin de pekeling en bewerking omstanding geregeld worden.

In 1540 en 1541, voerden de visschers van Heyst en Raversijde hun loggers tot onder de kusten van Schotland, waar de

inlandsche visschers hun de uitoefening van hun bedrijf zoo latstig mogelijk maakten; het is slechts en 1666, dat de koning van Engeland en Schotland aan de Bruggelingen het voorrecht toestond 50 haringschepen in de Schotsche wateren in bedrijf te houden.

In 1560, bezat Oostende 27 haringloggers. In 1580, werd er in die stad sedert 30 jaar gemiddeld voor 174,396 pond parisis visch, voornamelijk haring aangevoerd, wat op zoiets als 645,265 goudfrank mag geschat worden. Oostende mocht zich erop roemen een derde van den haringuitvoer te leveren; de haringvisscherij was er bijgevolg op een zeer hoog peil gestegen.

In 1564, had Philip II Nieupoort met een nieuwe verordening op de haringvisscherij begunstigd; die stad bezat een vijftigtal zoutziederijen om de honderden haringloggers der westkust, Duinkerke inbegrepen, te bevoorraden.

De godsdienstoorlogen van het einde der XVIe en van de XVIIe eeuw gaven den genadeslag aan den bloei der Vlaamsche haringvisscherij. Nieupoort in 1600, en Oostende in 1601, werden belegerd en herhaaldelijk verwoest. Vlaanderen werd het slagveld der Spanjaards, Franschen en Hollanders en onze vischersvloot de prooi der noord-Nederlandsche kapers. Deze laatsten hadden het voornamelijk op de haringschepen gemunt. Van toen af, ontstond de eenzijdige ontwikkeling en de overheersching der Hollandsche haringvloot. Het Barrière-traktaat van 1715 vond de bedrijfskracht en de bedrijfskennis der Vlaamsche haringvisscherij volkomen uiteengeslagen.

Van dit oogenblik ontstaat een tijdperk van economische verdrukking der Vlaamsche visscherij, niet het minst door de ijverzuchtige tusschenkomst der Noord-Nederlanders, verdrukking tegen dewelke het Oostenrijksch bewind te vergeefs zijn besten wil betoonde. Het wedervaren der Compagnie van Oostende in 1723 moet niet herinnerd worden; maar het levert belang op vast te stellen dat de groote visscherijvennootschap te Nieupoort in 1727, ook met het oog op de heropleving onzer zeemacht ingericht, even snel door de ijverzucht van onze noorderburen te niet ging. De Hollandsche haringverzendders deden den Belgischen handel een onverbiddelijke mededinging aan en hadden hem weldra onder hem overmacht versmacht. De Neupoortsche haringloggers namen de wijk naar Frankrijk en Holland.

De economische toestand onzer visscherij was net zooals

eenige jaren geleden, die der gewone visscherij en thans nog die der haringvisscherij. De Oostenrijksche regeering zag ook in dat er, naar het voorbeeld van Engeland en Holland, moest gehandeld worden. In 1764, werd de invoer van alle vreemde haring verboden en, eenige jaren later, in 1770, werd een premie van 50 gulden per haringschip, premie veel kleiner dan in die landen ingevoerd. De haringvisscherij herleefde nochtans dadelijk en, gedurende den Amerikaanschen oorlog van 1775-1783, nam zij zelfs een aanzienlijke vlucht.

Van 1767 tot 1780 inbegrepen, werden er te Oostende 57,582 tonnen pekelharing en 427 lasten steurharing, zonder te spreken van de versche haring, door Belgische drifters aangevoerd; een twaalfstal vaartuigen waren regelmatig in de zomer- en herfstvisscherijen gebezigd. Te Nieupoort, was het nog beter; het aantal vaartuigen steeg er tot 27 en de opbrengst, in hetzelfde tijdperk, tot 54.445 tonnen pekelen en 460 lasten steurharing.

Dit voorbeeld is treffend, des te meer daar de ontwikkeling eindigde in 1787 met de intrekking der beschermde maatregelen. Sindsdien is de grootharingvisscherij in ons land in een verval gedompeld, waaruit zij slechts eenmaal, namelijk in het tijdperk der Belgische visscherijpremiën, trachtte op te staan. De pogingen van het Nederlandsch bewind van 1815 tot 1830 waren vruchteloos, hoe goed zij ook bedoeld waren; onze reederijen waren tegen de strijdvaardigheid der Hollandsche haringnijverheid niet opgewassen.

Een oogenblik had men de illusie dat de heropbloei dezer nijverheid begonnen was. Het was tusschen 1840 en 1846, toen de Belgische Regeering door bestuursmaatregelen en bijzondere wetten den doorslag daartoe verleende: rechtstreeksche bescherming, door middel van premiën ter visscherij, en tusschenkomst der Staatsschepen als fish-carriers; onrechtstreeksche bescherming door inkomrechten.

Krachtens art. 10 der wet van 25 Februari 1842, was de gewone zoowel als de fijne visch uit het buitenland aan het bestaande inkomrecht van 12 fr. per 100 kil. onderworpen, terwijl het zout vereischt voor de haringnijverheid van inkomrechten ontslagen was. De regeeringspremië voor de grootharingvisscherij bedroeg 1,800 fr. par reis. Een halve dozijn drifters werden gedurende een tiental jaren regelmatig te Antwerpen, Oostende, Nieupoort en Brugge uitgereed.

Ten gevolge van een handelsverdrag, in 1846 met Holland

gesloten, werd het inkomrecht op de haring en visch tastbaar verminderd, om weldra door de opkommende vrijhandelsbegrippen geheel en al weggevaagd te worden.

Onder het vrijhandelsregiem dat, tot voor enkele jaren voortgeduurd heeft, bestaat er van de grootharingvisscherij in België geen spoor, tenzij kort vóór den grooten oorlog, toen een paar schepen op Boulonneeschen voet te Nieuypoort uitgereed, en een expeditie van den *Ibis* te Oostende, het avontuur op nieuw beproefd hebben en het tot aan den aanvang der vijandelijkheden volgehouden hebben.

De beteekenis van dit overzicht, samengesteld naar het werk van L. Verbrugge en mijn eigen *Etude Economique de la Pêche maritime*, is duidelijk. Sedert de vernietiging der Belgische haringrederij door ongelukkige of vijandige invloeden, eeuwen geleden, werd een kortstondige opflakkering dier nijverheid slechts door bijzondere pogingen en rechtstreeksche bescherming mogelijk gemaakt. Alles moest aangeleerd af heringericht worden: de schepen, de bemanning, de visscherij, de afzet. Die maatregelen waren echter te kortstondig, om het weerstandsvermogen der nijverheid op een normaal peil te brengen. Thans is er nog eens een nieuwe wending waar te nemen, hoofdzakelijk in het regiem der versche zeevisch, dat een nieuw leven aan onze visscherij verschaft heeft. Niets is in nationaal opzicht meer gewettigd. De doorslaande bescherming der visscherij, om historische en economische redenen, zou een hoofdpunt van het Belgisch staatsprogramma moeten uitmaken.

Dit is voornamelijk waar ten opzichte der grootharingvisscherij. Wij hebben, in 1936, 5 1/2 miljoen kil. versche haring voor 8 miljoen frank en 22 miljoen kil. gerookte of gezouten haring voor 34 miljoen frank ten zeer grooten deele uit Nederland ingevoerd. Het is een loodzware tol, die met wat tijdelijke opofferingen en krachtinspanningen zou kunnen afgeschud worden, mits den weg in te slaan door de gewone visscherij sedert een vijftal jaar aangewezen.

Het vraagstuk in dit opzicht gesteld is dubbel, ten gevolge van de gestadige ontwikkeling der treilharingnijverheid, die voor een ruim deel de drijfnetharingvisscherij kan vervangen en die door onze voornaamste vaartuigen met goed gevolg beoefend wordt. De drijfnetharingvisscherij blijft niettemin noodzakelijk om in al 's lands behoeften te kunnen voorzien. De ontwikkeling der treilharingvisscherij en de leefbaarheid der drijfnetharingvisscherij wezen dus het voorwerp onzer becommentarissen en strevingen.